

Hur styggt är Säftele?

Säftele har blivit vackrare de senaste åren. Men Säftele har också blivit fulare här och var? Hur styggt är Säftele? Och hur vackert? Det varierar. Stygghetspriset tar Mitti hus-eländet.

Strandpromenaden på älvens östra sida från Strömmen ända bort till Solparken är fin. Den nya gångbron binder samman Sif-hällparken och Silvéniska villan med Tullnåbba och området mellan kanalen och Strömmen - den gamla "staden mellan broarna". Och slussarna leder vandraren vidare till Kanalparken och en vacker miljö i grönt och tegel med Trätäljakullen, Vattentornet, Västra Skolan och Kyrkan.

Säfteles kulturella och historiska centrum runt Strömmen, med det gamla, renoverade Stenmagasinet som blickfång, är nu en småstadspåra, tillgänglig för alla. Av sentida delar har Medborgarhuset fått vacker färgsättning - även om putsen nu flagnar något. Och tegelhusen vid Strömmen längs Storgatan och älven har mognat till en fin, enhetlig miljö, präglad av ortens tegelbruk.

Vackra stenhus

Staden kommersiella och sociala centrum, Stortorget, var länge en

vacker småstadskärna med ståtliga hus som Wiktorinska huset (AK-huset) och nuvarande Wermlandsbankens hus, båda från sekelskiftet. Men där fanns också på norra sidan vid O:a Storgatan vackra stenhus, som det som en gång rymde Söderqvists specieraffär och Löfgrens Urmakeri. På hörnet mot det som kom att kallas Perssons gränd låg urmakare Anders Perssons trähus. Nedom Söderqvist-huset fanns bl a Dahlströms bageri, med de goda, fräsiga franskbröden bakade på vatten och mjöliga på utsidan. I Ångbageriet snett emot, i Wermlandsbankens källare, var franskbröden mjuka, bakade på mjölk. Där kunde jag med klasskompisen Jan få ett wienbröd på skolans frukostrast - och ibland en grubbänske mandelmassa i bleckburken under disken.

Ja, detta må vara nostalgiska minnen från 50-talet. Men faktum är att det var en in miljö. När man påminns om detta, äsandes text och bilder i Sven-Erik Dahlströms (som till vattenfranskbrödens bagare) "Bydill i förvandling", blir man ledaren. Ledsen för den fina miljön, de ståtliga stenhus och de pittoreska trähus som revs. Man blir inte gladare av att veta att likadana våldtäkter på gamla stadskärnor gjordes under 60-, 70- och 80-talen på många ställen, från Säftele till Stockholm. Men det redde inte överallt. Gramnastaden Amåls centrum t ex klarade sig bättre. Så finns det idag tecken på att Amåls affärscentrum är mer inbjudande för människor och handel och näringsliv.

Kan ge kraft

Vem gör en fotoutställning om Säfteles centrum då och nu? Den blir inte rolig att

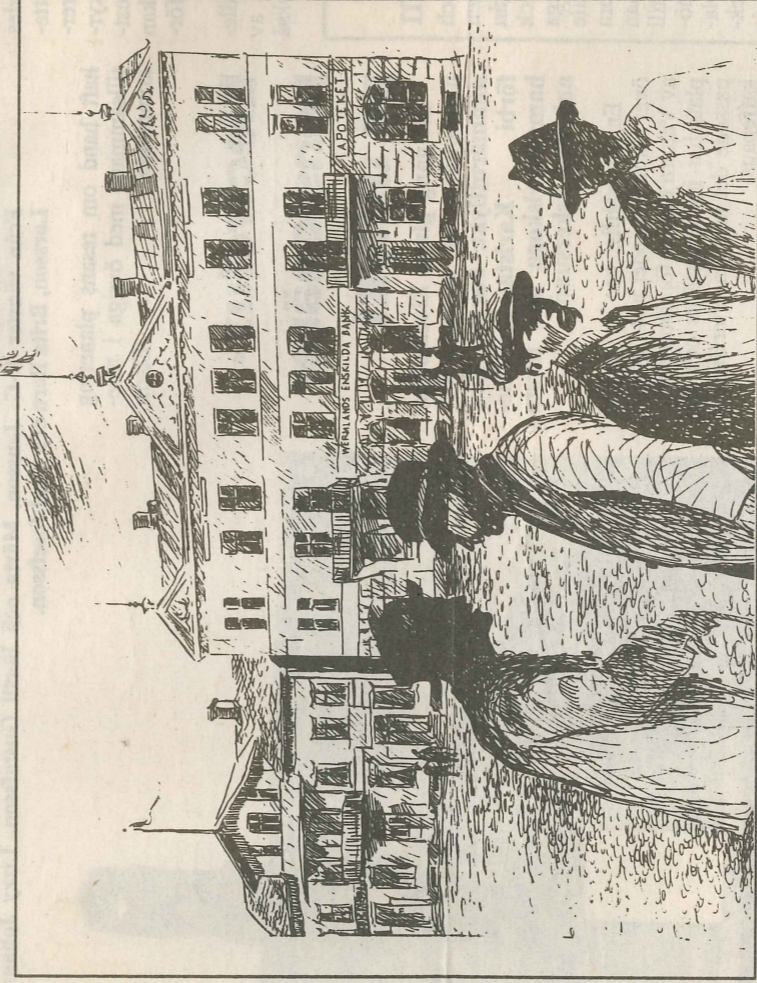
se, den ger sorg men säkert också den vrede som ger kraft kräva förändring och att värden, som en gång fanns, ställs åter. En sådan utställning kan för Säfteles del få samma verkan som filmen om förödelsen i Stockholms city, visad både i TV och på Kulturhusets fasad vid Sergels torg. Kraven på ett skönare city blev starka - omdaningen pågår nu.

Skövlingarna i Säftele gäller inte minst Stortorget där man i stället för det brandstättade Apotekshuset, som även rymde Stenbecks bokhandel samt intilliggande trähus, byggde upp den företeelse av glas, betong och tegel som är en misslyckad kombination av köplada och statushus, den senare ambitionen uttryckt genom det högre "EPA-bar-tornet" mot Silvéniska villan. Vare sig lada eller glasstorn hör hemma vid Säfteles Stora torg. Visserligen är det lätt att vara efterklok och tidsandan vid 60- och 70-talet var ju sådan att gammalt var fullt och nytt var fint, men att låta bygga den som nu är Rätt-pris-huset vittnar om en fundamental okänslighet för staden miljö. Att stadens politiker och tjänstemän godkände bygget är en skam för båda, delvis ursäktad av att "alla gjorde så" på den tiden.

"Huset förstör torget"

På en loppmarknad där jag nu bor på Söder i Stockholm, talade jag med en kvinna med värmeländsk accent. Det visade sig att hon bott granne med min morfar och mormor på Näsveggen i Säftele. Hon var på loppmarknaden med dotter och barnbarn som bor i Stockholm. Kvinnan sa då spontant att hon inte gärna åker in i Säftele nu för tiden: "EPA-huset är ju så rysligt styggt. Det förstör torget. Jag vill inte visa upp mitt gamla Säftele som det nu ser ut. EPA-huset måste bort!"

Den nu pågående förnyelsen av stadskärnan måste ses som en första etapp som snart följs av flera. Omdaning av torget kommer att få Mitrihuset att framstå som, om möjligt, än styggare. Jag har bott i Säftele i tjugo år av mitt liv och besöker staden regelbundet. Så länge jag minns har snart sagt alla alltid varit överens om en sak: Mitrihuset är fullt och just nu vid Kristi Himmelsfärd är det styggare än någonsin genom en kolossal gul och svart plastbanderoll i f d Bergqvists skors skyltöfster.

Stortorget södra del innan det nuvarande Rätt Pris-huset byggdes. Trähuset från 1899-talet och stenhuset från 1902 försvann i slutet av 60-talet. Teckning: Leif Holgersson (ur boken Vårt Säftele - och bygden omkring).

Går att rätta till

Men idag vet vi bättre. Vår generation kan ännu rätta till vad vi försvand. Den fina ombyggnad av Stortorget, som dagens politiker och stadsarkitekt Lasse Westerberg arbetat fram, rätar till en del. De tar fasta på torgets attraktivaste del, huset och lägger där bl a en fontän. Kan-ske kunde man också, i arkitekten Ralph Erskines anda, forma ett torg anpassat till vårt nordliga klimat. Några vindskyddade lyser och vårför sollapande när vårsolen möter även i regn. Kan-ske kunde Säftele få om inte Stureplans "Svampen", så en annan skyddad träffpunkt.

Varför kallar upphovsmännen till torgets omdaning den norra del för den attraktivaste? Det är uppenbart, den ligger mellan vackra hus. Följaktligen är den södra delen oattraktiv p g a Rätt-pris-huset. Enligt planen är det bästa vi kan hoppas på att huset döls av träd - sedan de vuxit till sig, och under deras gröna halv-år. Det är inte nog. Ett EPA-hus förblir ett EPA-hus, även om det kallas Mitti eller Rätt pris, och även med träd framför.

Ake Sandberg är född och uppväxt i Säftele. Idag är han docent och forskare vid Institutet för arbetslivsforskning i Stockholm.

centerpartister, miljöpartister, vänster, byggnadsnämnden, kulturnämnden och andra partier och miljöorganisationer, och Silvéniska huseföreningen...? Jag tror att deras väljare och medlemmar önskar sig ungefär den etapp II av förnyelsen av Stortorget som skisserats ovan.

Samma uppfattning har flera skribenter i Säftele-Tidningen: Carl-Olov Sävö liksom en grupp ungdomar vill att något görs åt "Mitrihus-eländet"; "H.E." anser att åtminstone "borde fonden mot torgets betongstrukturer på något sätt för att få bort betong- och bunkerkänslan och de stora fönstren mot torget". Till detta kommer de stygga skyltarna mot torget för Rätt pris och för den nya möbelfärd. Till sist har tegelfasader, om än vackra nere vid den "nya miljön" vid Strömmen, ingen plats i ett torg från seklets första decennier. Inte heller taken över trottoaren, markiser passer bättre in. Detta gäller även Handelscentrumshuset som även behöver puts och färg på fasaden och minskning av förestrens storlek.

Framsynt investering

Säftele kommun satsar nu 4-5 miljoner kronor i att av Stortorget skapa ett modernt socialt och kommersiellt centrum. Det är en framsynt investering för att göra Säfteles centrum attraktivt för människors möten och för handel. Det behövs för att motverka den sociala utarmning och affärsdöden de senaste åren.

I många städer, stora som små, har sådana satsningar med skattemedel kompletterats med att fastighetsägare gått in med pengar för att bidra till förnyelsen av gator och torg. I flera fall har det varit en uppgörelse om att dela på kostnaderna efter som båda parter tjänar på investeringen. Så bör ske även i Säftele.

På kritiserar öppet arkitekturen på de nya husen runt torget. Långt fler, ja, jag är övertygad om att de utgör en förkrossande majoritet, har länge varit kritiska utan att försikrighet - den lilla stadens ömsesidiga beroenden och Jantelagar - ge uttryck för detta offentligt. Den som har röter och hjärta i staden, men nu inte bor där permanent, har lättare att årligt redovisa sin åsikten, därmed bli en slags språkrör för många. Det är, som Carl-Olov Sävö skrivet, inte bra om människor tiger med vad de vet och anser. Det är skadligt för att besluten får sämre kvalitet. Och det är farligt för att den demokratiska dialogen och kunskapsutvecklingen tystnar.

Opinionsundersökningar kan vara ett stöd när den demokratiska processen fungerar dåligt, när den politiska ledningen förlorar kontakten med väljarna. Ortens tidning har här en möjlighet att stärka folkstyret. Men tyngst vilar ansvaret på stadens ledande politiker.

ÅKE SANDBERG

Politikerna tiger

Ungefär så tycker människor jag möter på stan - ja snart sagt alla. Tiger ställ gör bara fastighetsägare och politiker - med undantag av en motion från ett par unga socialdemokrater. Men jag undrar om de innerst inne inte tycker som vi andra. Vad anser t ex socialdemokraternas ledare,